

“Als de vijand
in aantocht was,
zette men het
buitendijkse
gebied onder
water”

– Serge

Het Fort van Hoofddorp, onderdeel van de Stelling van Amsterdam, was ooit een machtig verdedigingswerk, dat tweehonderd soldaten kon herbergen. Het fort is onlangs gerestaureerd. Het oude stoere karakter is gebleven en slimme nieuwigheden maken het fort helemaal van nu.

Door Friederike de Raat, fotografie MWA Hart Nibbrig

Welkom op het forteiland

Toen architect Serge Schoemaker tien jaar geleden voor het eerst een kijkje nam in het Fort van Hoofddorp trof hij een sombere plek aan. De ruimtes waren vochtig, de verf bladderde van de muren, op diverse plekken was lekkage, de buitenkant van het fort was overwoekerd, er huisden vleermuizen en overall hingen spinnenwebben. Het was duidelijk: het fort, gebouwd in 1904 als onderdeel van de Stelling van Amsterdam, was aan een grondige renovatie toe.

Samen met theaterproducent Femme Hammer richtte Serge een stichting op. Femme had een openluchttheater boven op het fort in gedachten en Serge wilde het grootser aanpakken en maakte een plan voor het hele forteiland, inclusief restaurant, expositieruimte en andere exploitatiemogelijkheden. Met bijdragen van de provincie, de gemeente en onder meer de Rabobank en het Cultuurfonds werd in het najaar van 2018 begonnen met de renovatie, met als doel om het fort langdurig te behouden en te exploiteren. Twee jaar later was het klaar.

Soldatenvertrekken

Aan de buitenzijde is weinig veranderd, maar het interieur

is grondig aangepakt, vertelt Serge tijdens een rondleiding door het machtige fort. De dakbedekking is vernieuwd, alle luiken en deuren hebben een verfbeurt gehad en de vloeren zijn voorzien van vloerverwarming. Daarmee is de vochtige kilte uit het fort verdreven. “Die vloerverwarming is duurzaam en esthetisch”, legt de architect uit, die met de renovatie van dit fort al twee keer is genomineerd voor een architectuurprijs. “Zo hebben we alle installaties weg kunnen werken in de vloeren.”

Er zijn ook enkele nieuwe elementen aangebracht, zoals stalen trappen en een balie in de ontvangstruimte, donkerblauw geverfd om het contrast tussen oud en nieuw aan te geven. Ook is er airco aangelegd, die is aangesloten op de originele luchtverversingskokers.

De muren van gewapend beton zijn schoongemaakt, maar niet geverfd. “Toen we de plafonds van de bovenzaal hadden geverfd, waar nu restaurant Vis aan de Linie is gevestigd, zijn we gestopt met witten, omdat we het bij nader inzien toch beter vonden om de bestaande uitstraling te behouden. Dat ruwe karakter, waarin je de historie nog leest, in combinatie met gerenoveerde onderdelen en nieuwe elementen, bleek veel spannender”, vertelt Serge in een zaal die dienst gaat

doen als expositieruimte. De zaal is goed verlicht, want ramen zijn er niet, alleen een paar smalle schietgaten.

We passeren de soldatenvertrekken en bewonderen de houten vloer die bij de renovatie tevoorschijn kwam in het officiersverblijf. De kleine nissen in de gangen, waarin vroeger olielampen brandden, zijn nu elektrisch verlicht en brengen sfeer in het fort. Met een beetje fantasie waan je je in de ondergrondse kelders van een Frans wijnchateau. Alleen de flessen en de alcohollicht ontbreken.

Magische sfeer

Het vinden van huurders was een van de gemakkelijkste aspecten, vertelt Serge als we via een paar trappen boven op het fort zijn beland. Daar zijn vrijwilligers bezig met de aanleg van ‘wild groen’, dat bijen en vlinders moet trekken. Het fort herbergt inmiddels een zangschool, een winkel met streekproducten, een coachingsbureau, een restaurant en een terras. En wie dat wil, kan er trouwen. Ook het openluchttheater is bijna af. “Afgelopen zomer was hier al een concert. De sfeer was magisch.”

Serge wijst op de nog altijd zichtbare Geniedijk in het landschap, die het Fort van Hoofddorp verbindt met de twee andere forten in de Haarlemmermeer: in Vijfhuizen en bij

Aalsmeer. “Als de vijand in aantocht was, zette men het buitendijkse gebied onder water waardoor Amsterdam beschermd was.” Zo ver is het overigens nooit gekomen: toen de Stelling van Amsterdam, die sinds 1996 op de Werelderfgoedlijst van Unesco staat, begin 20ste eeuw klaar was, verloor ze snel aan militaire betekenis door de opkomst van het vliegtuig.

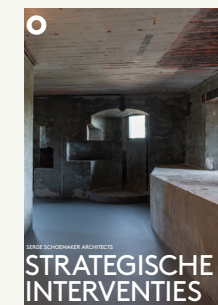
Architectonisch onderscheidt het Fort van Hoofddorp zich van de meeste andere forten van de Stelling van Amsterdam, legt Serge uit. Het is namelijk een van de twee forten die twee verdiepingen telt. “Het grondoppervlak op deze locatie was beperkt, toch moesten er ruim tweehonderd man in de bunker ondergebracht worden.”

Vleermuizenverhuizing

We gaan terug het fort in en komen in een deel dat was ingestort. Serge: “We hebben het helemaal uitgegraven en toen kwam de ruimte onder de voormalige hefkoepel tevoorschijn. We wilden daar eerst het vleermuizenverblijf maken, maar het licht dat door de ruimte naar binnen valt is zo mooi dat we de vleermuizen naar een andere plek in het fort hebben verhuisd. Daar houden ze zich in de winter schuil in diepe muurspleten.”

De aanvankelijke weerstand van buurtbewoners tegen de renovatie van het fort – “ze waren bang dat we U2 hier zouden uitnodigen” – is allang omgeslagen in enthousiasme en waardering. “Ik hoop dat het hier vanaf komende zomer eindelijk echt kan gaan leven.” –

Kijk voor meer informatie op fortvanhoofddorp.nl.

WIN HET BOEK

Over de restauratie van het Fort van Hoofddorp is een boek verschenen. Het laat zien hoe het voormalige verdedigingswerk is getransformeerd in een complex dat onderdak biedt aan tentoonstellingsruimten, een openluchttheater, een restaurant en een winkel. De architectuur wordt uitvoerig in beeld gebracht.

Het Cultuurfonds mag vijf boeken verloten onder donateurs. Wilt u kans maken, kijk dan op cultuurfonds.nl/acties.

